

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ (1920–1938): ЗБОРНИК РАДОВА

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ

Серија: Историја српске књижевне периодике

32

Уредница серије

Јелена Милинковић

Рецензенткиње

др Марија Грујић, Институт за књижевност и уметност, Београд
проф. др Магдалена Кох, Универзитет „Адам Мицкијевич“, Познањ
др Маријана Хамершак, Институт за етнологију и фолклористику, Загреб

Програшки одбор скупа

проф. др Магдалена Кох

Факултет за пољску и класичну филологију
Универзитет „Адам Мицкијевич“, Познањ

проф. др Катја Михурко Пониж

Истраживачки центар за хуманистичке науке, Универзитет Нова Горица

доц. др Ида Ограјшек Горењак

Филозофски факултет Свеучилиште у Загребу

проф. др Красимира Даскалова

Филозофски факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Софија

проф. др Биљана Дојчиновић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

др Станислава Бараћ, виша научна сарадница

Институт за књижевност и уметност, Београд

др Јелена Милинковић, научна сарадница

Институт за књижевност и уметност, Београд

др Жарка Свирчев, научна сарадница

Институт за књижевност и уметност, Београд

Секретарка зборника

мр Зорана Симић, истраживачица сарадница

Институт за књижевност и уметност, Београд

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ (1920–1938): ЗБОРНИК РАДОВА

Уредиле

др Јелена Милинковић

др Жарка Свирчев

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ

БЕОГРАД

2021

САДРЖАЈ

<i>Уводна реч</i>	9
-------------------------	---

I

Друштвено-политичке линије деловања

Isidora GRUBAČKI

Међуратни liberalni feminizam: Narodni ženski savez i odnos humanitarnog i socijalnog pitanja u dvadesetim godinama 20. veka	17
--	----

Кристијина ЈОРГИЋ СТЕПАНОВИЋ

Женска странка – (не)пријатељ женског покрета	37
---	----

Francesca ROLANDI

Women's Organizing in a Contested Borderland: The Case of Pro-Yugoslav Associations in Sušak and Fiume in the Interwar Period	51
---	----

II

Уредничке и језичке политике

Zorana SIMIĆ

Katarina Bogdanović i Mileva Milojević kao urednice i saradnice jugoslovenskog feminističkog časopisa <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	69
--	----

Irena SELIŠNIK

Alojzija Štebi in jugoslovanski feminizem ter <i>Ženski pokret</i>	85
--	----

Margareta BAŠARAGIN

Upotreba rodno osjetljivog jezika u feminističkom časopisu <i>Ženski pokret</i>	99
---	----

III

Идејна (идеолошка) тежишта и раслојавања

Marijana KARDUM

„Drage sestre Jugoslovenke...”: iluzije o transnacionalizmu Male ženske antante na stranicama <i>Ženskog pokreta</i>	119
--	-----

<i>Ivana PANTELIC</i> „Образовање за мир”: pacifistički sadržaji u časopisima <i>Ženski pokret</i> , <i>Jugoslovenska žena</i> i <i>Žena danas</i>	131
<i>Žarka SVIRČEV</i> Politike seksualnosti <i>Ženskog pokreta</i>	147
<i>Stanislava BARAC</i> Tema bolesti i zdravlja u <i>Ženskom pokretu</i> (1920–1938) i aktuelnoj ženskoj prozi	167

IV Проституција

<i>Лела ВУЈОШЕВИЋ</i> Проституција – „најфеминистичнија тема” у часопису <i>Женски њокрећ</i>	187
<i>Ana RAJKOVIĆ</i> Проституција као одраз социјалног стања жена и њезина анализа у <i>Ženskom pokretu</i> (1920.–1934.)	203
<i>Jelena SEFEROVIĆ</i> Анализа презентације и интерпретације проституције и проституираних жена у часопису <i>Ženski pokret</i>	217
<i>Sonja VESELINOVIĆ</i> Начини представљања проститутке у часопису <i>Ženski pokret</i> и литерарни контекст	233

V Рад и социјална питања

<i>Ana LOVREKOVIĆ</i> „Zato zbijmo svoj redove da uzmognemo što snažnije povesti borbu za politička i ekonomska prava žene u društvu!” – sindikalke u redovima omladinske sekcije ženskog pokreta u Zagrebu	249
<i>Emilija CVETKOVIĆ</i> „Za jednak rad – jednaka nagrada”: analiza ekonomskih tema u časopisu <i>Ženski pokret</i>	261

<i>Teodora TODORIĆ MILIĆEVIĆ</i> O samohranim majkama i vanbračnoj deci u časopisu <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	277
---	-----

VI

Жене Југославије у Женском покрету / Женском покрету и око њега

<i>Дајана МИЛОВАНОВ</i> Смрт Ружице Стојановић – од приватне до јавне сфере	293
<i>Маша МИЛОРАДОВИЋ</i> Др Маша Живановић (1890–1960) – лекарка и сарадница часописа <i>Женски покрет</i>	307
<i>Katarina LONČAREVIĆ</i> Časopis <i>Ženski pokret</i> o Kseniji Atanasijević	323
<i>Ђурђина ШИЈАКОВИЋ МАИДАНИК</i> Жена у покрету: чланак Ксеније Атанасијевић о Еурипидовим јунакињама	339
<i>Ивана ДЕЈАНОВИЋ</i> Сестре муслиманке у Женском покрету	357
<i>Гордана СТОКИЋ СИМОНЧИЋ</i> <i>Анђела СТОШИЋ</i> Библиотекарке – чланице Удружења универзитетски образованих жена (1927–1941)	369

VII

Жене Европе у Женском покрету / Женском покрету

<i>Свејлана СТЕФАНОВИЋ</i> DIFFERENZFEMINISMUS: О рецепцији идеја немачких феминисткиња међу припадницама Женског покрета	387
<i>Војана МАКСИМОВИЋ</i> Рецепција идеја шведске feministkinje Elen Kej у часопису <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	407
<i>Minja BUJAKOVIĆ</i> Рецепција идеја Aleksandre Kolontaj у часопису <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	421

VIII

Женски покрет и књижевно поље: историјски и савремени аспект

<i>Ana KOLARIĆ</i> Studije književnosti i <i>Ženski pokret</i> (1920–1938)	439
<i>Jelena MILINKOVIĆ</i> Feministička književna kritika u <i>Ženskom pokretu</i>	457
<i>Jelena LALATOVIĆ</i> Između „proleterskog” i „građanskog” feminizma: oblici moderne ženske subjektivnosti u časopisu <i>Ženski pokret</i> (1934–1938)	481
<i>Tijana MATIJEVIĆ</i> Časopis <i>Ženski pokret</i> u debati o (post)jugoslovenskoj književnosti	499

IX

Почети феминистичке периодике у другим културама

<i>Dubravka BRUNČIĆ</i> <i>Suzana COHA</i> U funkciji (na)roda: koncepti ženskog identiteta u časopisu <i>Hrvatica</i> Marije Jurić Zagorke	515
<i>Zorica MLADENOVIĆ</i> Feministička politika časopisa <i>Neue Bahnen</i>	533
<i>Zorana ĐUKIĆ</i> <i>FEMEIA</i> – prvi ženski časopis u Rumuniji ili režimski instrument u stvaranju nove socijalne psihologije?	547
Биографије ауторки	561
Изводи из рецензија	575
Индекс имена	579
Индекс периодике	597

„DRAGE SESTRE JUGOSLOVENKE...”: ILUZIJE O TRANSNACIONALIZMU MALE ŽENSKE ANTANTE NA STRANICAMA ŽENSKOGA POKRETA¹

Naša zemlja opkoljena je već sa svih strana narodima, u kojima postoje grupacije sa jako razvijenom bolešću koju prouzrokuje bakterija za stvaranje totalitarnih režima (...) Zato moramo biti na oprezu da se bolest sa ovakvim posledicama ne proširi i preko naših granica...

Alojzija Štebi, 1937.

Časopis *Ženski pokret*, najvažnije feminističko glasilo ženskoga pokreta u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, iscrpan je i vrijedan izvor za izučavanje transnacionalnoga djelovanja žena u međuratnom razdoblju. *Ženski pokret* pokazao se kao prvoklasan izvor za analizu jugoslavenske perspektive međunarodnoga ženskog organiziranja i u mojim istraživanjima (što samostalnim, što s profesoricom Idom Ograjšek Gorenjak) ženske transnacionalne organizacije Male ženske antante (MŽA), međuratnoga ženskog saveza Čehoslovačke, Grčke, Jugoslavije, Poljske i Rumunjske. Te su godine svjetskoga primirja razdoblje aktivnoga uključivanja mnogih intelektualki u procese prevladavanja nacionalnih granica i angažiranja u transnacionalnoj suradnji. Ovaj rad će u kontekstu odnosa feminizma i procesa izgradnje nacija (*nation-building*), ženskoga i nacionalnoga pitanja, u Jugoslaviji i Čehoslovačkoj nakon Prvoga svjetskog rata, te njihovim međutjecajima u definiranju strateških ciljeva, naglasiti važnost poticanja transnacionalne suradnje i izgradnje intelektualnih mreža u MŽA-i i oko nje. Namjera rada jest detektiranje i tumačenje ključnih ideja koje je demokratski „Zapad” – onakav kakav je čehoslovačka politička i intelektualna elita promovirala inherentno svojim i ustrajno se njime međunarodno legitimirala – prenosio, odnosno prevodio u jugoslavenski kontekst *narodnoga jedinstva*.

Ključne riječi: časopis *Ženski pokret*, Čehoslovačka, feminizam, izgradnja nacije (*nation-building*), Jugoslavija, Mala ženska antanta

* marijana.kardum@ufzg.hr; mari.kardum@gmail.com

1 Rad je nastao u sklopu projekta kojega u cijelosti financira Hrvatska zaklada za znanost projektom broj IP-2018-01-3732.

Međunarodno aktivne feministkinje bile su možda i najveći utopisti među demokratima istočno-srednjoeuropskoga međuraća. Transnacionalna organizacija za promoviranje pacifizma i feminizma, Mala ženska antanta (MŽA), osnovana je 1923. kao ženski savez Čehoslovačke, Grčke, Jugoslavije, Poljske i Rumunjske (Ograjšek Gorenjak, Kardum, 2019: 111). Suradnja „slavenskih” i „balkanskih” žena, kako se MŽA strateški definirala, implicirala je (transnacionalnim tendencijama inherentnu) hijerarhičnost i neosjetljivost na klasne, religijske, nacionalne i druge različitosti među ženama (Kardum 2020: 224). Posredstvom razgranatih mreža regionalnoga organiziranja, i ženski su pokreti bili impregnirani nacionalizmom (Feldman 2004: 243). Kao kontekstualni okvir ovoga rada poslužiti će primjeri iz entuzijastičnih projekata nacionalne, političke i ideološke konsolidacije multinacionalnih država u poratnoj istočnoj srednjoj Europi, čehoslovačkoga i jugoslavenskoga društva. U tim se primjerima „zakašnjelih” procesa izgradnje nacije (*nation-building*) može pratiti međudjelovanje ženskoga i nacionalnoga pitanja u dužem trajanju. Poput čehoslovačke, krovna je ženska organizacija u Jugoslaviji odražavala „aktivnosti, politike i ciljeve svoje vlade” (Ograjšek Gorenjak 2020: 724).

Moderne misleće žene u međuratnoj Jugoslaviji isticale su karizmatično vodstvo Františke Plamínkove (1875–1942), koja „od učiteljice dosegla je do senatora” (*Ženski pokret 3–4/1937*: 34), kao najzaslužnije za usmjeravanje MŽA-e k „ispravnim”, feminističkim i pacifističkim ciljevima. Naglašavano je kako Plamínková kao feministinja nije pripadala samo Češkoj ili slavenskim zemljama već upravo cijelom feminističkom svijetu (Atanacković 1935: 759). Utjecaj jedne od vodećih intelektualki Male ženske antante i aktivne članice globalnih ženskih organizacija u međuraću neodjeljiv je od njezina djelovanja kao posrednice između predstavnika čehoslovačke i jugoslavenske političke, intelektualne i kulturne elite. Transferi ideja i utjecaji koje su apologeti češke demokratičnosti i predvodničkoga političkog mesijanstva imali na jugoslavenske sugovornike/ce (i obrnuto) od ranih su 1920-ih bili vezani i uz djelovanje Male antante, obrambenoga saveza Čehoslovačke, Jugoslavije i Rumunjske. Naročito su Česi ustrajno radili na učvršćivanju ugleda političke platforme Male antante, videći u tome mogućnost za aktivno sudjelovanje u održavanju postversajskoga poretka u istočnoj srednjoj Europi, a i za pridobivanje uloge „čuvara srednje-evropskog mira” (*Ženski pokret 3–4/1937*: 36).

Nadalje, (izravno i neizravno) djelovanje čehoslovačkoga predsjednika Tomáša Garriguela Masaryka, kao nesumnjivo utjecajne političke i intelektualne osobnosti za ženski pokret uopće, koji je na prijelazu stoljeća ponudio argumentaciju koja će desetljećima služiti ženskom pokretu za izgradnju političke agende, može se iščitati kroz prizmu MŽA-e (nerijetko upravo prema tekstovima objavljenima u časopisu *Ženski pokret*). Stoga je potrebno detektirati i protumačiti ključne ideje koje je demokratični „Zapad” – onakav kakav je čehoslovačka politička i intelektualna elita promicala inherentno svojim i ustrajno se njime međunarodno legitimirala – prenosio, odnosno prevodio u jugoslavenski kontekst *narodnoga jedinstva*.

Transferi (i) iluzije

„Neka živi taj veličanstven narod [Srba, Hrvata i Slovenaca] istinski slobodan i ujedinjen!”, uskliknula je Františka Plamínková u Beogradu 1924. (*Ženski pokret*, 10/1924: 405). I ona se, kao i pripadnici čehoslovačke i jugoslavenske političke, gospodarske i intelektualne elite – potpomognuti kultovima ličnosti (u nastajanju) jugoslavenskoga kralja Aleksandra *Ujedinitelja* i naročito čehoslovačkoga *Predsjednika Osloboditelja* Tomáša Masaryka, koji su „našim narodima” osigurali „*samostalnost, odnosno ujedinjenje*” (Girsa 1937: 7) – dosljedno držala monopola na tumačenje nacionalnih stremljenja širih masa. Kao i za vrijeme Velikoga rata, političke i intelektualne elite krhkih zemalja poratne istočne srednje Europe, nastalih okrupnjivanjem dijelovima raspadlih carstava, ustrajale su na propagandnim aktivnostima kojima bi se približile uhu Zapada. Ostvarivanje punih potencijala kulturne (zapravo političke) diplomacije bilo je oposredovano elitama – novinarima, kulturnim figurama i političkim vođama (Orzoff 2009: 169). Njihovi su naponi trebali osigurati stvaranje pozitivne slike koja bi jamčila, u konačnici, održavanje poratnoga političkog, teritorijalnog i društvenog *statusa quo*. Časopis *Ženski pokret* kao najvažnije feminističko glasilo ženskoga pokreta u Kraljevini SHS/Jugoslaviji predstavlja zato prvoklasni izvor za analizu jugoslavenskoga konteksta ovih procesa u godinama svjetskoga primirja.

Čehoslovačka međunarodna aktivnost, utemeljena u idejama o europskom federalizmu i potpomognuta wilsonijanskim načelima, samopercipirala se kao misionarska (Trencsény et al. 2016: 626) i putem idealiziranoga češkog demokratizma i liberalizma trebala je prosvijetliti, odnosno preodgojiti nerazvijene poljoprivredne zemlje Istoka i njihove većinom nepismene stanovnike i stanovnice. U ulozi čuvara Versajškoga poretka i mira u regiji, Čehoslovačka je zdušno podupirala kreiranje iluzija. Uvjerenje kako su susjedi neprijateljski raspoloženi izvori trajne nestabilnosti (Orzoff 2009: 138) unutar saveza Male antante bilo je sasvim eksplicitno, dok je u sferi kulturne diplomacije ono mnogo suptilnije prisutno. Kontekst nastanka i „muške” i „ženske” Male antante imao je za cilj osigurati platformu za usuglašen zajednički stav pred prijateljima i neprijateljima, kako na lokalnoj tako i na međunarodnoj razini; valjalo je, dakle, predstaviti se kao cjelina pred svijetom. Taj se svijet najčešće, simbolički i doslovno, nalazio zapadnije od granica Male antante.

Iz praškoga je dvorca, prvenstveno krećući od ministra vanjskih poslova (kasnije predsjednika države) Edvarda Beneša, sezao diplomatski aparat koji je vanjske poslove združivao s propagandom; Zamini² (skraćeni naziv čehoslovačkoga Ministarstva vanjskih poslova) nizom je svojih sekcija upravljao kreiranjem i ispravljanjem mišljenja, „prosvjećivanjem” i uvjeravanjem domaće i inozemne javnosti u ispravnost češke politike. Krajnji cilj bio je osigurati svoju interpretaciju kao „izvor istine za neosviještene kod kuće i sumnjičave ili

2 O djelovanju Zaminija, naročito njegove *treće sekcije* koja se bavila propagandom i prikupljanjem obavještajnih podataka, vidjeti izvrsnu analizu Andree Orzoff (2009).

one u zabludi u inozemstvu” (Orzoff 2009: 72). Ono što je naročito zanimljivo jest da su od države kontrolirani i financirani časopisi, izdavačke kuće (poput Orbisa u kojem je i Plamínková tiskala svoja djela) i klubovi (poput Společenskoga kluba u kojem je Hana Benešová bila jedna od ključnih figura) bili naročito uspješni upravo zbog nastojanja da svoja djelovanja prikažu privatnima, u kojima državna kontrola i sponzorstvo nisu bili očiti (Isto: 75). I konferencije Male ženske antante imale su, osim službenoga dijela u kojem su se raspravljali izvještaji minuloga i nudile smjernice za daljnji rad, i ceremonijalni dio koji je nudio beskrajne mogućnosti za propagandne aktivnosti (Ograjšek Gorenjak 2020: 726). Metode promoviranja, velikodušno podupirane od strane države, naročito kada su se ticale nacionalnih narativa na međunarodnoj razini i u komunikaciji s potencijalnim ili stvarnim saveznicima, ipak nisu trebale biti prepoznate kao propaganda već kao odraz stvarnosti.

Neki od mnogih toposa na kojima se gradio mit o Čehoslovačkoj u Europi, ali i o čehoslovačkom ženskom pokretu kao uzoru i vodiču bili su: inzistiranje na *istini* (točnosti, preciznosti) u predočavanju *stvarnosti* (nikako tek vizije budućnosti, nego već ostvarenih ideala); odbacivanje nesuglasica i razlika te potenciranje sličnosti, odnosno inzistiranje na *zajedništvu/savezništvu*; politički (*pre*)*odgoj* te uspostavljanje *kontinuiteta*, odnosno legitimiranje primjernom i slavnom/herojskom prošlošću. Postizanje željenih učinaka korištenjem ovih metoda – koje su zapravo u stvarnosti, i što će biti naročito vidljivo u analizi, međusobno duboko isprepletene – trebalo je osigurati da prijateljski nastrojeni pojedinci dalje usmenim putem ili pisanom riječju pripomognu oblikovanju pozitivnih stavova i budućih djelovanja. Ustrajalo se na izgradnji intelektualnih i političkih mreža, jer kako je rekla Plamínková, „Važno je naročito: 1. Imati dobro organiziranu obaveštajnu službu da bi bili obavješteni u slučaju opasnosti i da bi znali na vreme u napred” te „2. Biti spreman (...) a to da se uradi u obliku prijateljskog ugovora” (*Ženski pokret*, 9/1924: 380).

Premda izuzetno sporadične, veze između češkoga (u značajno manjoj mjeri, i slovačkoga) i južnoslavenskih konteksta, po pitanju borbe za ženska i nacionalna prava, postojale su od 19. stoljeća. Od djelovanja Marije Fabković preko čehoslovačkih (zapravo slavenskih) ženskih kongresa s prijelaza stoljeća do aktivnosti Zofke Kveder za vrijeme Prvoga svjetskog rata, češki je ženski pokret bio razumijevan kao „napredan” (Kardum 2019). Upućivanja na zavidan politički i socijalni položaj žena u Čehoslovačkoj nastavljena su i u poratnom razdoblju, te se na političku i zakonsku slobodu koju „izvojevale su češke žene svojom aktivnošću” osvrtno i u *Ženskom pokretu* (5/1921: 144). Pod temom žena u Čehoslovačkoj republici u *Ženskom pokretu* pisalo se o aktivnosti ženskoga pokreta u Češkoj, a naročito se inzistiralo na ideji konstantnoga napretka; čehoslovački (zapravo, češki) ženski pokret uvijek je progresivan. On, naime, nikad ne stagnira. Konačno, žensko pitanje je „teoriski potpuno rešeno”, a „u praksi vidimo jednu zdravu evoluciju” (*Ženski pokret*, 5–6/1930: 1). Po uzoru na često proklamirane ideje predsjednika Masaryka, potrebno je samo ulagati neprestan rad i trud. Masarykovim rječnikom realnosti i tzv. sitnoga rada koji je povezivao građansku politiku s potrebama naroda (Vranješ

Šoljan 2005: 214), Plamínková je odlučno tvrdila kako „nema za nas stvari suviše male. (...) Ta opreznost je izvanredna stvar” (*Ženski pokret*, 9/1924: 380).

Proklamirano inzistiranje na istini bilo je ostvarivano ustrajnošću na vlastitim izvorima ispravnih informacija, mehanizmima produkcije i diseminacije poželjnoga narativa – putem sastanaka, konzultacija, predavanja, posjeta, tiska, službenih i manje službenih druženja – nadasve služeći kao izvor legitimacije. Velika je pažnja posvećena i iznošenju detaljne povijesti ženskoga pokreta u Češkoj, njegovih ključnih figura i doprinosa zajedničkoj stvari – izgradnji nacije. Naime, i samoga je predsjednika Masaryka odlikovao „jedinstven smisao za pravdu i istinu”, opetovano će tvrditi Plamínková podastirući svoju iscrpnu argumentaciju „faktima”, jer se on „uvek borio za istinu. Za istinu i za pravdu” (*Ženski pokret* 5–6/1930: 1, 2). Duboka vjera u to „da istina pobjeđuje” (*Ženski pokret* 18/1937: 3–4) zapravo je aluzija na riječi petnaestostoljetnoga vjerskog reformatora Jana Husa, inače važne figure češkoga nacionalnog narativa. U ostvarivanju feminističkih i nacionalnih ciljeva bilo je potrebno osvijestiti one nesvjesne, što neobično nalikuje idejama iz radionice propagandnoga aparata „praškoga dvorca”. „Prva stvar je tačnost”, tvrdila je Plamínková, a „potrebno je najzad da se u svima svojim preduzećima, stavimo na gledište strogo naučno, i ne treba sebi nikada dopustiti ma i najmanju netačnost. Treba da budemo nosioci obaveštenja tako tačnih da ih niko ne može poreći. Jedna jedina zabluda mogla bi ne samo za uvek uništiti stvar, o kojoj je reč, već bi mogla povrediti autoritet žena...” (*Ženski pokret*, 9/1924: 380).

Dakle, presudna je pažljiva selekcija i prezentiranje činjenica i podataka, a sve ono ostalo, što se u pozitivan narativ nije uklapalo, valjalo je ignorirati. Naročito je ovdje zanimljiva dinamika dominantnoga prema nedominantnim narodima i manjinama. Predstavnice njemačkoga ženskoga pokreta u Čehoslovačkoj, primjerice na proslavi obljetnice stvaranja Čehoslovačke, „su bile prisutne, ali nisu aktivno saradivale, što je donekle razumljivo, ali je ipak za žaljenje” (*Ženski pokret* 18/1928: 2). Slovačke žene za razliku od čeških kasnile su s postavljanjem vlastitih ciljeva, bile su „pasivne zato jer su gotovo svi Slovaci bili podvrgnuti strogoj kontroli od svojih neprijatelja Mađara” (*Ženski pokret* 5/1921: 147). Ipak, one se danas „trude i rade kako bi nadoknadile ono u čemu su izostale od svojih sestara Čehinja” (*Ženski pokret* 5/1921: 147). Ta tvrdnja svakako odaje i dalje prevladavajuću ideju prošloga stoljeća, o hvatanju koraka s naprednijima (Zimmermann 2010: 156), što se preneseno u lokalni, jugoslavenski kontekst razumije ovako: s boljim mogućnostima „mogla bi se naša žena (iz davne prošlosti) takmičiti sa ženama iz ostalih kulturnih država” (*Ženski pokret* 5/1921: 147). U zazivu za političkim pravima žena, usprkos oponentima-konzervativcima, argument se potražio u Masarykovoј tezi o „istorijskoј pogrešci” kojom je uspostavljena neprirodna nejednakost muškaraca i žena (148). Zato je u povijesti i Čehinja i Slovakinja presudan trenutak onaj kada su ispravljene te „istorijske pogreške”, odnosno kada se čehoslovačkim ujedinjenjem „historička pravda izvršila” (*Ženski pokret* 18/1928: 2). Žene su „tek posle rata u svojoj oslobođenoј državi” dobile sva prava, ustvrdit će „našim čitaocima vrlo dobro poznata g-đa Plaminkova, senator” (*Ženski pokret*

7/1926: 219 [229]). Premda je svakako lapsus da je Čehoslovačka (sic!) bila „više od 300 godina” potčinjena Habsburzima, Plamínková nastavlja, aludirajući na zajedničko povijesno iskustvo s imperijalne periferije, kako: „Vrlo je dobro poznat duh bivše austro-ugarske monarhije: nedemokratski, militaristički, nesposoban za poštovanje slobode misli i modernih pokreta. Naravno da se taj duh protivio svakome progresu. Jasno je da takve prilike nisu ni malo bile povoljne za oslobođenje žene”. Plamínková vješto kontrastira prijašnji, izuzetno negativan, odnos prema ženama s onim nakon „oslobađanj[a] češkog naroda posle rata”, za što je zaslužan „veliki narodni oslobodilac (...)” predsjednik republike g. Masaryk” (220 [230]).

Ove su ideje u jugoslavenski kontekst prenošene i prevedene kako posredstvom pamfleta, novinskih članaka, beletristike i stručnih studija tako i tekstovima i govorima koje su češke feministkinje namjerile izravno jugoslavenskoj publici. No, važno je bilo i transnacionalno djelovanje prijateljski naklonjenih intelektualki koje su prijateljevale s istaknutim češkim feministkinjama i imale iskustvo života i rada u Češkoj, poput dr. Jelke Perić ili dr. Julke Hlapec Đorđević, a koje su mogle potvrditi pozitivne učinke stvaranja Čehoslovačke. U povodu desetogodišnjice čehoslovačke države, Hlapec Đorđević prenosi kako su govornice na proslavi uspjele „izraziti i nacionalni i feministički karakter dana (...) bez demagoških fraza”, a Plamínková je upozorila kako „demokraciju ne smemo shvatiti kao neku dekoraciju” (*Ženski pokret* 18/1928: 2). Istim povodom Perić piše kako je „kao objektivni posmatrač” osvjedočila sudjelovanje žena „u radu oko ostvarivanja temeljnih principa koje je češki narod kroz vjekove propovijedao kao ideale” jer su žene, za razliku od svojih protivnika, shvaćale „duh demokracije i u njemu da stvaraju nove oblike za nove potrebe nove države” (*Ženski pokret* 18/1928: 2). Dakako, teze o inherentnoj demokraciji češkoga naroda i kontinuitetu njihove borbe za demokraciju bile su nosivi stupovi češkoga nacionalnog narativa i propagande. Češko je upiranje o „demokraciju” zaista bilo najdosljednije, uzevši u obzir činjenicu da su prema kraju 1920-ih godina češki propagatori demokratskih rješenja u širem europskom kontekstu postajali sve usamljeniji. U Čehoslovačkoj su međuratno razdoblje obilježile debate o značenju i definiciji demokracije, neodvojive od istovremena definiranja same nacije, iako je „demokracija” kojom su se svi sudionici politički legitimirali ostala otvoren koncept koji ih je ujedinjavao (Feinberg 2006: 7).

U Jugoslaviji, koncept koji je trebao ujedinjavati inače politički i ideološki, pa i nacionalno različite pojedince nije bila demokracija već narodno jedinstvo troimenoga naroda. Sasvim u nesuglasju s osvrtima na oduševljenje koje je vladalo u Čehoslovačkoj za ujedinjenja 1918. i proslave desetogodišnjice 1928, isti je broj *Ženskoga pokreta* nagovijestio kako je jugoslavensko narodno jedinstvo od vatre ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca sada spalo na tek „jednu, posljednju iskru”. Desetljeće „haos[a]” – koje je unutar ženskoga pokreta u Kraljevini zapravo i započelo sličnim raspravama hrvatskih i srpskih žena kakve je i ovaj broj časopisa prenosio – „našeg zajedničkog života zaista je poru-

šilo mnoge nade i iluzije, donelo je užasna razočaranja”. Prije no što će se značajan dio toga broja posvetiti uspjesima čehoslovačkoga ujedinjenja, Slovenka Alojzija Štebi, urednica *Ženskoga pokreta* i predsjednica Alijanse ženskih pokreta u Kraljevini SHS, upitala se: „Da li ne vide hrvatske žene da je parola današnjeg doba ujedinjenje, spajanje nacionalnih jedinica u internacionalna udruženja?” (*Ženski pokret* 18/1928: 1). Ovome pitanju prethodili su „mučni meseci posle 20 juna”, kada je atentat na Stjepana Radića i hrvatske političke predstavnike u beogradskoj skupštini srušio „naš parlamentarizam, koji je bio do sad na staklenim nogama” (13/1928: 1). Sa stranica *Ženskoga pokreta*, ustrajući na potpunoj političkoj neutralnosti, pozivalo se na žensko dizanje glasa i „jedinственu zajedničku akciju” žena protiv djelovanja političkih stranaka (17/1928: 1). Kada su poneki disparatni glasovi pristigli iz Zagreba, jugoslavenko je žensko vodstvo ustrajalo na onome što je Branislav Nušić nazvao „tumači bola hrvatskoga plemena našega naroda” (13/1928: 2) jer je proklamirana potreba za političkom aktivacijom žena trebala biti usmjerena na održavanje, a ne preispitivanje temelja narodnoga jedinstva.

Tijekom cijeloga međuratnoga razdoblja iz Čehoslovačke posredovane su „napredne” ideje, poput ove o potrebi uključivanja žena u politiku, s kojima su propuštane i suptilne kritike, jer je na one otvorene jugoslavenska strana inače bila izuzetno osjetljiva (Škerlová 2016: 76). Upozoravalo se na pogubne predodžbe koje može odražavati izostanak žena iz javnoga života; „herojski narod Srba, Hrvata i Slovenaca” ne bi trebao dopuštati da preživljava pretpostavka kako je „najveći dio vašeg naroda, sve vaše žene, nesposoban da učestvuje u javnom životu vašeg naroda koji tako silno vole” (*Ženski pokret*, 10/1924: 405). Naizgled paradoksalno, promicanje ideje o uključivanju žena u javni, politički život svoje zemlje naglašavano je u godini proglašenja Šestosiječanjske diktature kralja Aleksandra, 1929. godine, kada je prostor za javno i političko djelovanje drastično sužen. Diktaturu je čehoslovačka strana pod vodstvom Edvarda Beneša zapravo poduprla i pokušavala u domaćem i međunarodnom kontekstu prikazati u čim pozitivnijem svjetlu, iako svjesna da su njome suspendirane demokratske institucije (Škerlová 2016: 81, *passim*). Primjeri neslaganja sa službenom čehoslovačkom interpretacijom u vlastitim redovima, poput onoga čehoslovačkog diplomatskog predstavnika u Zagrebu koji je izražavao neskrivene kritike spram diktature i samoga kralja, ubrzo su ušutkani suradnjom čehoslovačkoga i jugoslavenskoga vanjskopolitičkoga vodstva – skeptični čehoslovački predstavnik napustio je Zagreb, a predstavništvo u Zagrebu nije uzdignuto na višu diplomatsku razinu kako se ne bi razumjelo kao čehoslovačko uzimanje hrvatskoga pitanja u obzir (Isto: 87–88). U propagandno izuzetno dinamičnoj 1929. godini u *Ženskom pokretu* osvanulo je čak nekoliko priloga o potrebi sudjelovanja žena u javnom životu, potkrijepljeno primjerima iz Čehoslovačke. Prenosi se tako Masarykovo povjerenje u žene u javnom životu, potom donosi detaljan uvid u sudjelovanje žena u čehoslovačkom političkom životu te inzistira na utjecajima koje te žene imaju na dobrobit cijeloga naroda (*Ženski pokret* 5/1929: 1; 7–8/1929: 3–4; 9/1929: 2).

Dakle, valjalo je poraditi na zajedništvu i savezništvu kako se ne bi ostalo „na istoj točki kao prije ujedinjenja”. Dio tog folklora bilo je i retoričko odbacivanje nesuglasica i razlika, jer je inzistiranje na „slavi minulih vremena” poticalo govor o sličnostima, prijateljstvu i vjernosti, te o neminovnosti slijeđenja češkoga progresivnog uzora. Povijest nije upotrebljavana samo u svrhu karakteriziranja primjernoga češkog naroda i ženskog pokreta, već i kao slavna i herojska, koja „zahteva da date političku slobodu ženi i prava jednaka pravima muškaraca. Kako bi mogli da odbijete slobodu ženi vi, koji ste znali, kao retko ko na svetu, da se borite za vašu slobodu protiv nadmoćnih snaga” (*Ženski pokret*, 10/1924: 404). Prvenstveno su pozivanja na (zajednička) ratna iskustva legitimirala žene za preuzimanje dužnosti i obaveza u poratnom razdoblju: „Rat je dokazao da žene mogu biti duboko odane opštim interesima, da nema ni jednog mesta na kome nisu mogli upotrebiti žene, gde one nisu ispunile i izvršile ono što se od njih očekivalo” (405). Plamínková je u Srbiji boravila još za vrijeme Balkanskih ratova: „dolazila sam ja kod vas da pratim vašu herojsku borbu za slobodu (...) ja sam takođe bila svedok vaših iskrenih napora da se sporazumete sa vašom bugarskom braćom” (*Ženski pokret*, 10/1924: 403). Naglašavala je to jer su i sada Srпкиnje bile u izrazito lošim odnosima sa svojim bugarskim „sestrama”, inzistiranjem na isključivanju Bugarske iz Male ženske antante povodom sukoba oko makedonskoga pitanja (Ograjšek Gorenjak, Kardum, 2019: 119–120). U tom se sporu očituju limiti proklamiranoga transnacionalizma MŽA-e, jer su različite interpretacije makedonskoga pitanja počivale na suprotstavljenim velikodržavnim ambicijama njihovih zemalja (Kardum 2020: 227–228). Ipak, za Plamínkovu rješenje je bilo dohvatljivo: „Sudbina nas vezala ovim patnjama i slavom minulih vremena, kao i osećajem bratstva prošlih vremena, osećajem bratstva rase i zajedničkim dužnostima za budućnost. Zbog toga smo mi žene jugoslovenske i čehoslovačke i sjedinile naše napore u M. Ž. A” (403).

Svojevrsno političko (pre)odgajanje trebalo je rezultirati jedinstvenim frontom jer „samo u uzajamnoj suradnji svih možemo napredovati” (*Ženski pokret* 5–6/1930: 1). Zajednička borba traži „duboko poznavanje političkih ideja i nacionalnih interesa” (*Ženski pokret*, 10/1924: 403). Politika treba, ipak, biti „izraz dubokog patriotizma” k „opštem društvenom i nacionalnom progresu” (*Ženski pokret* 3–4/1937: 35). Nedostatak političkoga iskustva može biti fatalan po naciju samu, pa je politička edukacija bila ključna: „Da se žene, koje predvode pokret, zainteresuju za sva javna pitanja, kako bi mogle dati u svima tim stvarima svoje mišljenje” (*Ženski pokret*, 9/1924: 381). Naime, „žena koja je kroz celu istoriju, pa i za vreme poslednjeg rata, umela da podnese svu težinu situacije (...) mogla bi još lakše u vreme mira da saraduje zajedno s njim na opštem narodnom poslu. Tako čehoslovačka, a tako i jugoslovenska žena” (*Ženski pokret* 3–4/1937: 35). Predsjednik Masaryk upozoravao je sa stranica *Ženskoga pokreta* kako je praktično, a naročito političko obrazovanje danas presudno (Masarik, 5–6/1930: 1). Usto je Masaryk, „oslobodilac čehoslovačke žene” i „vjerni čuvar našeg [čehoslovačkoga] javnog života”, odavno dokazao svoje veliko prijateljstvo i vjernost Jugoslaviji, prvenstveno izravnim sudjelovanjem oko prokazivanja tzv. veleizdajničkoga i Friedjungova procesa;

Plamínková je vjerovala kako „drage sestre Jugoslovenke” svakako znaju da „cela Jugoslavija ga [Masaryka] voli” kao „predstavnik nacije koja je Vašem narodu najbliža” i zbog njegovih davnašnjih napora da ublaži patnje Srba i Hrvata u Austro-Ugarskoj, „koja je prezirala sve Slovene u njenim granicama” (Plamínková, 5–6/1930: 1).

Sama Františka Plamínková u međuratnom je razdoblju u Jugoslaviji, ali ne samo ondje, postala „jedna od najmarkantnijih likova u Čehoslovačkoj”, „nama je veliki prijatelj” koji je „često među nama” „i živo se interesuje za naš narod” (*Ženski pokret* 1–2/1935: 2). Dakle, lobiranje i izgradnja intelektualnih i političkih mreža bili su ključni jamci ostvarivanja strateških, feminističkih i nacionalnih interesa: „Truditi se da se lično ubedi najveći broj članova, koji imaju velikog uticaja u glavnim odborima. Onda imati grupu prijatelja” (*Ženski pokret*, 9/1924: 380). U proklamiranom „bratstvu” i „sestrinstvu” jugoslavenskih i čehoslovačkih naroda sadržana želja za zbijanjem redova bila je korisna jer je umjela vješto poboljšati njihovu percepciju u inozemstvu. Konačno, „Vi kao i mi tražite da vas nijedna velika nacija ne smatra manje razvijenim, manje sposobnim nego što je ona” (*Ženski pokret*, 10/1924: 405). Ipak, kreiranjem iluzija u procesima izgradnje nacija perpetuirane su i hijerarhije, kojima su se nove centralističke elite poslužile kako bi u procesima „oslobođenja, odnosno ujedinjenja” zanemarile specifične nacionalne, kulturne, religijske i druge različitosti te drugačije povijesne i političke tradicije nedominantnih naroda unutar svojih granica.

Umjesto zaključka, valja se osvrnuti na pitanje jesu li do kraja međuratnoga razdoblja ideje (poput inzistiranja na istini u predočavanju stvarnosti, odbacivanja nesuglasica i razlika te potenciranja sličnosti, odnosno inzistiranja na zajedništvu/savezništvu, na političkom (pre)odgoju te uspostavljanju kontinuiteta, odnosno legitimiranju primjermom i slavnom/herojskom prošlošću) koje su prevođene iz „naprednoga” čehoslovačkoga konteksta uspjele opstati na stranicama *Ženskoga pokreta* kao poželjna i dominantna interpretacija unutar jugoslavenskoga konteksta. U pretposljednem broju *Ženskoga pokreta*, svojevrsnoga Masarykova temata, uz bilješku o odlasku Milene Atanacković na ispraćaj predsjednika Masaryka sumirane su njegove zasluge „verom u pobjedu istine učinio [je] ogromne usluge za napredak nacionalne borbe, koju su vodili Hrvati i Srbi” (3–4/1937: 46). U godini koja je prethodila Münchenu, aneksiji dijelova Čehoslovačke i preludiju za Drugi svjetski rat, Jugoslavenski ženski savez organizirao je konferenciju u Beogradu, i to u čast češkim parlamentarkama (*Ženski pokret* 3–4/1937: 34). Oslanjajući se na svoj „jak patriotizam”, Františka Plamínková ustrajala je i opet na intenzivnom radu i borbi koja je trebala realizirati stečena prava i ostvariti „ravnopravnost kakva je postojala nekad za husitskih vremena” (Isto: 35). Sve što je negativno ostalo od austrijske vlasti, „i što se protivi i češkom duhu i njegovoj demokratskoj svesti”, valjalo je odbaciti: „Čehoslovački narod i čehoslovačka žena su miroljubivi, svim silama zalažu se za pacifizam i obranu demokratije u svetu, no stalno im preti opasnost od njihova fašističkog suseda”. Nadalje, češke parlamentarke pozvale su na „potrebu tesne saradnje između malih naroda, a preporučuje

jedinstvenu i složnu akciju sviju sinova jednog naroda” (Isto: 36). „Napred i samo napred”, uvjeravale su češke parlamentarke svoju beogradsku publiku, a naposljetku uspjelo se sažeti sve dosada analizirano:

„Mi davno nemamo kraljeva, nemamo ni plemstva, mi imamo *narod i samo narod*. Češka demokratija izvire iz češkog nacionalizma. Kroz nacionalizam do internacionalizma, kroz demokratiju do pacifizma, to kao da im je osnovno političko načelo. I na toj liniji se nalaze svi, s desna na levo. Jedna je nit od Husa do Masarika i Beneša. Kad jedan sustane, drugi je već tu, spreman da ga zameni – nit se ne prekida. Znaju na kome će ‘ostati carstvo’. Kako u široj, tako i užoj politici. Pred svima je jedna ideja vodilja – čehoslovačka demokratija” (Isto: 36).

U predskazanijima Drugoga svjetskog rata, krug je zatvoren.

LITERATURA

- Feinberg, Melissa. *Elusive Equality: Gender, Citizenship, and the Limits of Democracy in Czechoslovakia, 1918–1950*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2006.
- Feldman, Andrea. „Proričući gladnu godinu: žene i ideologija jugoslavenstva (1918–1939.)”. Ur. Andrea Feldman. *Žene u Hrvatskoj*. Zagreb: Ženska infoteka, 2004. 235–246.
- Kardum, Marijana. “Interwar Women’s Movements from the Little Entente to Nationalism”. Ur. John R. Lampe i Ulf Brunnbauer. *The Routledge Handbook of Balkan and Southeast European History*. London: Routledge, 2020. 223–230.
- “‘The Truth Will Prevail’: The Little Entente of Women and the Shaping of Post-Versailles Geopolitics”. Ur. Albert Wu i Stephen Sawyer. *Paris Peace Conference at 100 Conference Proceedings*. Prihvaćeno za tisak listopad 2019.
- Ograjšek Gorenjak, Ida i Marijana Kardum. „Mala ženska antanta: mali savez s velikim ambicijama”. *Historijski zbornik* 72. 1 (2019): 111–138.
- Ograjšek Gorenjak, Ida. “Yugoslav Women’s Movement and ‘The Happiness to the World’”. *Diplomacy & Statecraft* 31. 4 (2020): 722–744.
- Orzoff, Andrea. *Battle for the Castle. The Myth of Czechoslovakia in Europe 1914–1948*. New York: Oxford University Press, 2009.
- Škerlová, Jana. “Czechoslovak-Yugoslav in the First Year of King Alexander’s Dictatorship”. *Istorija 20. veka* 34. 1 (2016): 75–96.
- Trencsényi, Balázs, Michal Kopeček, Luka Lisjak Gabrijelčič, Maria Falina i Mónika Baár. *A History of Modern Political Thought in East Central Europe, Volume 2: Negotiating Modernity in the “Short Twentieth Century” and Beyond, Part 1: 1918–1968*. Oxford, 2018.
- Vranješ Šoljan, Božena. „T. G. Masaryk i nova Europa nakon Prvoga svjetskog rata”. *Radovi – Zavod za hrvatsku povijest* 37. 1 (2005): 213–231.
- Zimmermann, Susan. “The Challenge of Multinational Empire for the International Women’s Movement: The Habsburg Monarchy and the Development

of Feminist Inter/National Politics”. Ur. Karen Offen. *Globalizing Feminisms, 1789-1945*. London: Routledge, 2010. 153–169.

IZVORI

- Alijansa Ženskih pokreta. „Františka Plaminkova”. *Ženski pokret* 16. 1–2 (1935): 2.
- Atanacković, Milena. „Mrs. Plaminkova”. Ur. Albina Honzáková. *Kniha života: práce a osobnost F.F. Plamínkové. Sborník k 60. narozeninám*. Prague: Melantrich, 1935. 759.
- Bošković, Julija. „Konferencija čeških parlamentarki u Beogradu”. *Ženski pokret* 18. 3–4 (1937): 34–37.
- Dragojlovićeva, Bisenija R. „Žena u Čeho-Slovačkoj Republici”. *Ženski pokret* 2. 5 (1921): 144–148.
- Girsa, Václav. Pregovor. *Tomaš G. Masarik. Njegov život i rad*. Živan J. Ranković. Beograd: Štamparija Drag. Gregorića, 1937. 7–8.
- Hlapec Đorđević, dr. Julka. „Čehoslovačke žene proslavljaju desetogodišnjicu svoje države”. *Ženski pokret* 9. 18 (1928): 2–3.
- Masarik, Tomaš Garig. „Praktični humanitet: (ideali humaniteta)”. S češkog prevela Bisenija Lukić. *Ženski pokret* 11. 5–6 (1930): 1.
- Nušić, Branislav. „Iznad bola – čast hrvatskoj ženi –“. Iz beogradske Politike od 26. 6. 1928. *Ženski pokret* 9. 13 (1928): 2.
- Perić, dr. Jelka. „Za jubilej desetogodišnjice oslobođenja Čehoslovačke”. *Ženski pokret* 9. 18 (1928): 2.
- Plaminkova, Františka. „Metode”. *Ženski pokret* 5. 9 (1924): 379–381.
- _____ „Govor g-đe Plaminkove delegata Čehoslovačkog”. *Ženski pokret* 5. 10 (1924): 403–405.
- _____ „Položaj Žene u Čehoslovačkoj Republici”. *Ženski pokret* 7. 7 (1926): 219–221 [229–231].
- _____ „Predsednik T. G. Masarik: oslobodilac čehoslovačke žene”. *Ženski pokret* 11. 5–6 (1930): 1–2.
- Štebi, Alojzija. „Crni dani”. *Ženski pokret* 9. 13 (1928): 1.
- _____ „Frontovi mržnje”. *Ženski pokret* 9. 17 (1928): 1.
- _____ „Ipak!”. *Ženski pokret* 9. 18 (1928): 1.
- „I-XII-1928” – članak na srpskom, hrvatskom i slovenskom jeziku. *Ženski pokret* 9. 18 (1928): 1.
- „Mišljenje znamenitih ljudi o radu žena u javnome životu”. *Ženski pokret* 10. 5 (1929): 1.
- „Feministički uspesi u Čehoslovačkoj”. *Ženski pokret* 10. 5 (1929): 3.
- „Učešće žena u političkom životu Čehoslovačke”. *Ženski pokret* 10. 7–8 (1929): 3–4.
- „Proslava 25-godišnjice i XI Kongres Internacionalne Feminističke Aliance: od 17 do 24 juna t. g. u Berlinu”. *Ženski pokret* 10. 9 (1929): 2.
- „Delegat Jugoslovenskog ženskog saveza na pogrebu Masarika”. *Ženski pokret* 18. 3–4 (1937): 46.

Marijana Kardum
Faculty of Pedagogy
University of Zagreb

“DEAR YUGOSLAV SISTERS”...:
*ILLUSIONS ABOUT TRANSNATIONALISM OF THE LITTLE ENTENTE OF
WOMEN ON THE PAGES OF THE MAGAZINE WOMEN’S MOVEMENT*

Summary: In the eastern part of central Europe, the 1920s came with a tide of democratization, enthusiasm about Wilsonian standpoints and the wish to strengthen what were until then weak or not existing social networks, within states’ borders but moreover across them, to improve building stable national collective identities. The specific historical concept of operation of both Ententes, the Little Entente and the Little Entente of Women, was characterized by flourishing transnational activities and intellectual mediation (political, cultural, intellectual) through the negotiations between the “West” (civilized, democratic) and the “East” (barbarian, backward), between “big” and “small” nations, as well as by promoting pacifist solutions to specific regional conflicts to maintain political and territorial status quo. In the context of women’s question and national question, feminism and the nation-building process in Yugoslavia and Czechoslovakia after the First World War, investigated are the ways of structuring mutual influence of the proclaimed “brotherhood” and “sisterhood” of Yugoslav and Czechoslovakian people, mediated and equipped in this paper by the relationship between a more “advanced” Czechoslovakian women’s movement with its Yugoslav interlocutors. The aim of this paper is to detect and analyze some of the key *topos* used in creating illusions that helped fulfilling strategic goals. Contextualized are ideas such as insisting on the truth in presenting reality, dismissing disagreements and differences yet insisting on community/alliance, on political (re-)education, establishing a continuity, and legitimizing exemplary and glorious/heroic past. Likewise, the paper has shown that it is precisely the magazine *Women’s Movement* that poses an exhausting and valuable source for studying the reach and limits of the transnational operation of women in the interwar period.

Key words: magazine *Women’s Movement*, Czechoslovakia, feminism, nation-building, Yugoslavia, Little Entente of Women

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ (1920–1938): ЗБОРНИК РАДОВА

Издавач

Институт за књижевност и уметност
Београд, Краља Милана 2
www.ikum.org.rs

За издавача

Бојан Јовић

Лектура

Марина Васић
Зорана Симић

Превод, редактура и лектура (енглески језик)

Вишња Крстић

Коректура

Зорана Симић

Корице

Драгана Николић

Страница одељења Периодика у историји српске књижевности и културе
www.periodika.ikum.org.rs

ISBN

978-86-7095-284-3

Тираж

300

Прелом

Лариса Малић

Штампа

Donatgraf, Београд

СIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

050:305-055.2ЖЕНСКИ ПОКРЕТ“1920/1938“(082)
305-055.2(497.1)(082)
141.72(497.1)(082)

ЖЕНСКИ покрет (1920–1938) : зборник радова / уредиле Јелена Милинковић, Жарка Свирчев. - Београд : Институт за књижевност и уметност, 2021 (Београд : Donatgraf). – 599 стр. : илустр. ; 24 см. – (Серија Историја српске књижевне периодике ; 32)

Радови на више језика. – Текст ћир. и лат. – „Зборник ... представља резултат рада међународног научног скупа Часопис Женски покрет (1920–1938) који је одржан на Институту за књижевност и уметност у Београду од 6. до 9. октобра 2020. године.“ --> Уводна реч. – Тираж 300. – Стр. 9–13: Уводна реч / Јелена Милинковић, Жарка Свирчев. – Библиографије ауторки: стр. 561–573. – Напомене и библиографске референце уз радове. – Библиографија уз сваки рад. – Summaries ; Zusammenfassung. – Регистри.

ISBN 978-86-7095-284-3

- а) Женски покрет. часопис – 1920–1938 – Зборници
- б) Жене – Друштвени положај – Југославија – Зборници
- в) Феминизам – Југославија – Зборници

COBISS.SR-ID 53673225